

УДК: 376-056

Ганна Блеч

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
blechanna2@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4884-6024
Researcher ID: 0-7749-2016

Hanna Blech

PhD in Pedagogy,
Senior Research Fellow Department of Education of Children with Intellectual Disabilities

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
вул. М. Берлінського 9, м. Київ,
04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of
Pedagogical Sciences of Ukraine
9, M. Berlinskoho St., Kyiv,
04060, Ukraine

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

COMPETENCE APPROACH TO LEARNING THE UKRAINIAN LANGUAGE OF PUPILS WITH DISABILITIES OF INTELLECTUAL DEVELOPMENT

Анотація. У статті обумовлюється актуальність застосування компетентнісного підходу в процесі навчання, що є одним із засобів реалізації завдань, які ставить перед учителями сучасне суспільство. На зміну знанням, вмінням та навичкам приходить поняття компетентності. Отже, кожен навчальний предмет має великий потенціал для розвитку ключових компетентностей дітей.

Метою даної статті є розгляд питання компетентнісного підходу до формування змісту мовно-літературної галузі у навчанні молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та навчального предмета «Українська мова», який спроможний забезпечити формування і розвиток ключових, предметних компетентностей, а також життєвої компетентності як здатності застосовувати набуті знання, уміння, навички у практичній життєдіяльності.

Впровадження компетентнісного підходу у школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти. Це, в свою чергу, зумовлює перегляд змістового забезпечення освіти дітей з інтелектуальними порушеннями, наповнення умов її реалізації. У статті описані спеціальні та методичні принципи навчання, що лягли в основу наукового обґрунтування змісту мовно-літературної галузі для навчання школярів з інтелектуальними порушеннями.

Наведені умови комплексного забезпечення усіх складових навчального процесу, які забезпечують успішну реалізацію компетентнісного підходу у навчанні школярів української мови. В основу змісту освіти дітей з інтелектуальними порушеннями покладено ідею максимально можливого їхнього соціального, психічного і фізичного розвитку; корекцію їх пізнавальної, емоційної та вольової сфер з метою формування такого типу людини, яка

позитивно ставиться до соціальних цінностей, інших людей та до самої себе і здатна до самокерованої поведінки, самостійної діяльності у доступних для неї сферах. Компетентнісний підхід до навчання забезпечує право кожного учня на індивідуальний розвиток з урахуванням його пізнавальних можливостей. При цьому варто орієнтуватися на зону ближнього розвитку учня, тобто на його потенційні можливості, які реалізуються на даний час завдяки різним видам педагогічної зовнішньої допомоги, а в подальшому стануть надбанням самостійної життєдіяльності дитини.

Ключові слова. *Діти з порушеннями інтелектуального розвитку; компетентнісний підхід; ключові, предметні компетентності.*

Abstract. The article stipulates the relevance of the application of the competency approach in the learning process, which is one of the means of implementing the tasks set before teachers by modern society. Knowledge, skills and abilities are replaced by the concept of competence. Thus, each subject has great potential for the development of key competencies of children.

The purpose of this article is to consider the issue of competence approach to the formation of the content of language and literature in the education of primary school students with intellectual disabilities and the subject "Ukrainian language", which can ensure the formation and development of key subject competences and life skills as the ability to apply acquired knowledge, skills, abilities in practical life.

The introduction of a competency-based approach in schools is one of the important conceptual provisions for updating the content and quality of education. This, in turn, leads to a revision of the content of education for children with intellectual disabilities, filling the conditions for its implementation. The article describes the special and methodological principles of teaching that formed the basis of scientific substantiation of the content of the language and literature industry for teaching students with intellectual disabilities.

The conditions of comprehensive provision of all components of the educational process, which ensure the successful implementation of the competency approach in teaching students the Ukrainian language. The content of education of children with intellectual disabilities is based on the idea of their maximum possible social, mental and physical development; correction of their cognitive, emotional and volitional spheres in order to form a type of person who has a positive attitude to social values, other people and to himself and is capable of self-directed behavior, independent activity in the areas available to him.

Competence approach to learning ensures the right of each student to individual development, taking into account his cognitive abilities. At the same time it is necessary to focus on the area of short-term development of the student, ie on his potential opportunities, which are currently realized through various types of pedagogical external assistance, and in the future will become the property of independent life of the child.

Keywords. *Children with intellectual disabilities; competence approach; key, subject competences.*

Актуальність дослідження. Навчальна діяльність покликана не просто дати учням знання, уміння і навички, а й сформувати в них компетентність як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, отриманих завдяки навчанню. Сучасна початкова школа не може залишатись осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині і в Україні.

Впровадження компетентнісного підходу у школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Теорія компетентнісного підходу в освіті розроблялася і була представлена в працях як зарубіжних учених Р. Бадера, 1990; Д. Мертенса, 1974; Б. Оскарсона, 2001; А. Шелтена, 1991; так і вітчизняних. Українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували вчені І.Д. Бех, 2012; Н.М. Бібік, 2010; Л.С. Ващенко, 2004; О.І. Локшина, 2004; О.В. Овчарук, 2004; Л.І. Паращенко, 2004; О. І. Пометун, 2004; О.Я. Савченко, 2004 та інші.

У світовому досвіді склалось розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, таке досягнення передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах (коли, наприклад, неповні дані умови задачі, дефіцит інформації про щось, обмаль часу для розгорненого пошуку відповіді, коли невідомі причинно-наслідкові зв'язки, коли не спрацьовують типові варіанти рішення тощо). Саме тоді створюються умови для включення механізмів компетентності – здатності діяти в конкретних умовах і мотивів досягти результату (Овчарук, 2005).

Мета статті. Розглянути питання упровадження компетентнісного підходу до формування змісту навчання з української мови дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, його ключових компетентностей.

Методи досліджень. Теоретичний аналіз та узагальнення навчальної та методичної літератури з проблеми дослідження.

Результати дослідження. Основним завданням компетентнісного підходу є не лише оволодіння предметними знаннями, але й вміння ефективно застосовувати їх на практиці як інструмент розв'язання різноманітних життєвих завдань. Компетентнісний підхід визначає спрямованість навчального процесу

на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані компетентності учнів, як ключові, предметні та життєва (Овчарук, 2005; Родигіна, 2005).

Компетентнісний підхід передбачає окреслення цілого кола компетентностей, тобто необхідного комплексу знань, навичок, ставлень та досвіду, що дає змогу ефективно виконувати певну діяльність чи функцію. Такий підхід якнайкраще сприяє формуванню ключових компетентностей школярів. Адже ключові компетентності – це не специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загально предметні мисленнєві дії чи логічні операції, а конкретні життєві, необхідні будь-якій людині.

Формування компетентностей реалізується в освітніх галузях і навчальних предметах.

Відповідно до цього змінюються традиційні підходи до змісту **мовно-літературної** галузі у навчанні молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. В основу наукового обґрунтування змісту мовно-літературної галузі для навчання школярів з інтелектуальними порушеннями покладено загально дидактичні, спеціальні та методичні принципи навчання. До загально дидактичних принципів належать: єдність навчання і виховання (виховне навчання); єдність навчання і розвитку дитини (розвивальне навчання), активність, свідомість, міцність засвоєння знань; науковість; наступність і перспективність навчання. До спеціальних: врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей; індивідуалізація і диференціація навчання; зв'язок навчання з життям; наочність; систематичність і послідовність навчання; повторність; доступність (Блеч, 2018).

До методичних принципів відносять:

- принцип комунікативної спрямованості навчання, що передбачає оволодіння дітьми рідною мовою як засобом комунікації (спілкування);

- принцип навчання мови як діяльності зумовлює практичну спрямованість процесу навчання рідної мови; розвиток її як засобу спілкування у різних видах діяльності;

- принцип взаємозв'язку сенсорного, розумового та мовленнєвого розвитку дітей. Мовлення спирається на сенсорні уявлення, які складають основу мислення, та розвивається у єдності з мисленням;

- принцип забезпечення активної мовленнєвої практики на уроках і у повсякденному житті;

- організація спостережень над мовним матеріалом із метою пізнання та усвідомлення дітьми мовної дійсності;

- принцип комплексного підходу до розвитку всіх сторін мовлення передбачає засвоєння усіх рівнів мови у їх тісному взаємозв'язку. У процесі розвитку однієї зі сторін мовлення розвивають одночасно і інші, оскільки всі вони є частинами одного цілого – процесу оволодіння системою мови;

- принцип збагачення мотивації мовленнєвої діяльності на основі поєднання навчання мови з ігровою діяльністю, практичною діяльністю, розвитком творчих умінь;

- принцип забезпечення впливу художньої літератури на мовленнєвий розвиток дитини.

Ці принципи відображують специфіку навчання української мови доповнюючи та взаємодіючи із системою загальнодидактичних принципів.

З огляду на свою специфіку, зміст навчального предмета «*Українська мова*» спроможний забезпечити формування і розвиток таких ключових компетентностей, як: *комунікативна, соціальна; загальнокультурна, уміння вчитись.*

У проекті Державного стандарту загальної початкової освіти зазначається, що основна мета мовно-літературної галузі полягає у формуванні ключової *комунікативної компетентності* молодшого школяра, яка виявляється у

здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань.

Важливим є процес формування *комунікативної компетентності*, що передбачає опанування важливого у роботі та суспільному житті усного й письмового спілкування, оволодіння кількома мовами; полікультурної компетентності, що стосується розуміння несхожості людей, взаємоповаги до їхньої мови, релігії, культури тощо; компетентності саморозвитку та самоосвіти, яка пов'язана з потребою й готовністю постійно навчатися як у професійному відношенні, так і в особистому й суспільному житті.

Для забезпечення *комунікативної компетентності* в учнів необхідно сформувати готовність до спілкування з іншими людьми. З цією метою у процесі навчання української мови школярі повинні оволодіти:

- різними видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо);
- мовою як засобом спілкування.

Соціальна компетентність передбачає здатність діяти в життєвих ситуаціях відповідно до соціальних норм і правил. Для цього на уроках української мови в учнів треба формувати здатність:

- продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді;
- виконувати різні соціальні ролі;
- брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання.

Загальнокультурна компетентність стосується сфери розвитку культури особистості в усіх її аспектах. Реалізація цієї компетентності в процесі навчання української мови передбачає передусім формування:

- культури міжособистісних відносин;
- толерантної поведінки;
- моральних якостей, а також ознайомлення з:

- культурною спадщиною українського народу;
- найважливішими досягненнями національної науки й культури;
- визначними подіями та постатями в історії України.

Компетентність уміння вчитись виявляється у здатності учня організувати і контролювати свою навчальну діяльність. Ця компетентність реалізується на уроках української мови шляхом формування мотивації навчання і здатності:

- організувати свою працю для досягнення результату;
- виконувати розумові операції й практичні дії;
- володіти вміннями й навичками самоконтролю та самооцінки.

На основі визначеної мети компетентісно орієнтованого навчання української мови і відібраного змісту тих ключових компетентностей, формування яких спроможний забезпечити цей предмет, можна визначити *предметні компетентності*. Їх виділяємо чотири, а саме: *мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна*.

Мовленнєва компетентність включає:

- здатність розуміти зміст і головну думку усних і письмових висловлювань;
- здатність вести діалог з дотриманням правил мовленнєвого етикету;
- уміння будувати повноцінні в комунікативному відношенні усні і письмові зв'язні висловлювання, які відображають знання учнів про предмет розмови, їхні думки, почуття, наміри;
- уміння налагоджувати взаємодію з оточуючими, будуючи відповідним чином свої висловлювання.

Мовна компетентність передбачає володіння:

- доступним і необхідним обсягом мовних знань;

- здатністю застосовувати мовні засоби у власному мовленні відповідно до орфоепічних, лексичних, граматичних, орфографічних, синтаксичних, стилістичних норм літературної мови.

Соціокультурна компетентність покликана сприяти загальнокультурному розвитку молодших школярів, адаптації їх до життя в певному соціальному середовищі, а тому передбачає:

- знання про свою державу Україну;
- здатність використовувати в мовленнєвій практиці знання про особливості української національної культури, звичаї, традиції, свята;
- знання і використання у власному мовленні найбільш відомих малих українських фольклорних форм;
- уміння успішно користуватися мовою під час виконання різноманітних соціальних ролей;
- знання формул національного мовленнєвого етикету і вміле використання їх під час спілкування;
- дотримання етикетних правил спілкування з представниками різних вікових груп і статусів;
- здатність вирішувати за допомогою мови різні навчальні та життєві проблеми.

Діяльнісна компетентність передбачає володіння загально-навчальними уміннями і навичками, які поділяються на чотири групи:

- навчально-організаційні – здатність розуміти визначену вчителем мету навчальної діяльності, організувати робоче місце, раціонально розподіляти час, планувати послідовність виконання завдання, організувати навчальну діяльність у взаємодії з іншими її учасниками (у парі, малій групі);
- навчально-інформаційні – здатність самостійно працювати з підручником, уміння сприймати, слухати, розуміти інформацію в медіа текстах, шукати нову інформацію з різних джерел, користуватися довідковою

літературою, зосереджено слухати матеріал, зв'язно, послідовно, доказово відповідати, вести діалог;

- навчально-інтелектуальні і творчі – здатність аналізувати узагальнювати, встановлювати та пояснювати причиново-наслідкові зв'язки, вилучати зайве, групувати й класифікувати за певними ознаками, висловлювати аргументовані критичні судження, доводити власну думку, переносити знання й способи діяльності в нову ситуацію, застосовувати аналогію;

- контрольні-оцінні – уміння використовувати різні способи перевірки та контролю своєї діяльності, знаходити і виправляти помилки, оцінювати власні навчальні досягнення.

Формування предметної компетентності на уроках української мови передбачає три складники:

- засвоєння мовного матеріалу;
- розуміння його;
- застосування засвоєного теоретичного матеріалу і сформованих умінь і навичок у практичній діяльності

Зокрема, в процесі навчання української мови формування предметної компетентності передбачає насамперед успішне й доречне використання мовних одиниць в усному і писемному мовленні залежно від ситуації комунікації.

Життєва компетентність, як здатність дитини з порушеннями інтелектуального розвитку у процесі інтегрування у соціальне оточення цілісно реалізовувати на практиці знання, досвід і цінності, набуті у процесі корекційного навчання, набуває інтегративного значення в реалізації оновленого змісту освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку (Чеботарьова & Блеч & Гладченко & Трикоз та ін., 2016, 2017).

Курс української мови – важлива складова загального змісту початкової освіти, оскільки мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним

засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін. *Метою навчання української мови* у початкових класах є забезпечення початкового рівня комунікативної компетентності з урахуванням інтересів і можливостей учнів, формування у них елементарних знань з мови і правопису та відповідних їм умінь, корекція недоліків психофізичного розвитку.

Для досягнення зазначеної мети, відповідно до зазначених предметних компетентностей, основними завданнями початкового курсу української мови є:

- створення позитивної мотивації до вивчення української мови;
- формування елементарних навичок і вмінь з усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма), забезпечення їх гармонійного розвитку;
- формування елементарних знань про найважливіші мовні одиниці, необхідні та достатні для формування мовленнєвих навичок і вмінь;
- залучення до національної культури народу, мова якого вивчається;
- сприяння розумовому, моральному, соціокультурному та естетичному розвитку особистості;
- формування вміння вчитися.

Водночас із розвитком основних видів мовленнєвої діяльності в початкових класах для дітей з інтелектуальними порушеннями розв'язуються й специфічні завдання, спрямовані на корекцію порушень у розвитку. Такими є: порушення процесів пізнавальної діяльності (сприймання, уяви, пам'яті, уваги, мовлення й мислення), недорозвиток емоційно-вольової сфери, недостатня розвиненість артикуляційної моторики та координації рухів та ін.

Саме тому спеціальним завданням навчального курсу української мови визначено формування та корекцію зв'язного мовлення, що має відбуватися в тісному зв'язку з розвитком пізнавальної діяльності дітей, зокрема, сенсорики, предметно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного, абстрактного

мислення, спостережливості, уваги тощо. Відтак зміст цього навчального предмета, з метою посилення його компенсаторно-корекційних та розвивальних функцій, має комунікативно-практичну спрямованість: містить фактичний матеріал, опанування якого має забезпечити формування комунікативних умінь, конкретизацію в слові чуттєвого і практичного досвіду учнів, розвиток основних пізнавальних процесів на предметно-практичній і вербальній основі (Блеч, 2018).

Для забезпечення визначених предметних компетентностей і реалізації основних завдань початкового курсу української мови необхідно відібрати відповідне змістове наповнення навчального предмета *«Українська мова»*. Воно представлено чотирма змістовими лініями: *«Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»*, *«Навчаємось читати»*, *«Взаємодіємо письмово»*, *«Навчаємось сприймати медіа»*.

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, розуміти звернене мовлення, усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Надзвичайно важливо навчити дітей сприймати і правильно розуміти фактичний зміст сприйнятого висловлювання (тексту, завдання, пояснення, інструкції тощо). При цьому не завжди передбачається виконання учнями якогось усного чи письмового завдання. Завданням, наприклад, може бути виконання доручення та дотримання інструкції вчителя про його виконання; виконання описаної в тексті дії; підбір предметів (малюнків, піктограм) до змісту тексту (альтернативні засоби комунікації).

Головна мета з розвитку усного мовлення (*говоріння*) – навчати школярів будувати власні висловлювання (у вигляді простих коротких речень); формувати у них елементарні навички діалогічного та монологічного мовлення.

Слід також навчати учнів правильно, емоційно сприймати мовлення дорослих і однолітків, використовувати під час спілкування різні засоби: природні жести, міміку, інтонацію тощо. Необхідно залучати школярів до діалогу, до участі в колективних видах роботи (обговоренні прочитаного, побаченого; інсценуванні), до передачі змісту епізодів прочитаного тексту; залучати їх до спеціально створюваних ситуацій, які спонукали б їх висловлюватися, виявляти відповідні емоції.

Розширення словника дітей доцільно здійснювати на предметно-практичній основі у процесі живого спілкування, навчання, ситуація та умови якого є вирішальними для добору словесного матеріалу. Робота з лексикою має індивідуальний характер і зорієнтована на збагачення словника кожної дитини, оскільки, залежно від задатків, інтелектуальних можливостей, рівня підготовки дитини лексичний запас на початкових етапах навчання може суттєво різнитися.

Змістова лінія **«Навчаємось читати»** передбачає формування в учнів розуміння прочитаного, а також правильного вимовляння звуків і слів, наголошування слів, інтонуювання різних за метою висловлювання речень, дотримання пауз як у середині речень, так і між реченнями та частинами тексту. Варто також звернути увагу на добір мовленнєвого матеріалу (зокрема формулювання завдань), який повинен відповідати можливостям дітей (знайомі слова, прості конструкції, адаптовані тексти тощо).

Так, з другого класу з читання відведено спеціальні уроки, але й на уроках з української мови цьому виду мовленнєвої діяльності важливо приділяти належну увагу. Специфікою роботи з читання на уроках мови є те, що увагу дітей слід особливо привертати до правильного вимовляння, значення слів, інтонації речень, різних за структурою, змістового поділу речень за допомогою пауз, мелодики та ін.

Змістова лінія «**Взаємодіємо письмово**» спрямована на формування в молодших школярів вміння виконувати вправи: списування, в тому числі вибіркоче, нескладних слів, речень, текстів; написання під диктовку (з навчальною, а не контрольною метою).

Змістова лінія «**Навчаємось сприймати медіа**» передбачає формування в учнів умінь сприймати, слухати, розуміти інформацію в медіа текстах (світлини, журнали, презентації).

Діти з інтелектуальними порушеннями знаходяться на різних рівнях мовленнєвого розвитку, водночас дії читання та письма для багатьох школярів з інтелектуальними порушеннями на початковому навчанні є занадто складними. У зв'язку з цим виникають труднощі в організації спілкування, складнощі під час формування та розвитку мовлення, мислення, пізнавальної діяльності та соціалізації дітей. Перераховані види медіапродуктів виступають також в якості альтернативних засобів комунікації для дітей з інтелектуальним порушеннями. Альтернативна комунікація – це форма спілкування за допомогою міміки, картинок, фотографій, піктограм, технічних засобів, яка допомагає дитині адаптуватись у соціумі. Навчання дітей за допомогою засобів альтернативної комунікації значно підвищує рівень їх соціалізації, покращує якість життя.

У цей період навчання немає потреби вводити термінологію та давати визначення, що таке медіа текст, аудіо- чи відеопродукція, важливіше навчити сприймати прості медіапродукти (світлини, дитячі журнали, мультфільми), обговорювати, обмінюватися враженнями.

Реалізація зазначеного змісту потребує оновлення навчально-методичного забезпечення навчального процесу. Оновлення навчально-методичного забезпечення необхідно здійснювати виходячи із функцій, які покликані виконувати навчальні засоби. Компетентнісний підхід у навчанні вимагає, щоб сучасні навчальні засоби виконували не тільки *інформаційну, а й мотиваційну і розвивальну* функції.

Для виконання *інформаційної функції* навчальні засоби з української мови повинні містити передбачений навчальною програмою мовний матеріал, призначений для досягнення мовної компетентності, а також завдання, які передбачають розвиток чотирьох видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання і письма (забезпечення мовленнєвої компетентності).

З метою забезпечення *мотивації учіння*, в навчальних засобах мають бути використані:

- цікавий текстовий матеріал;
- ілюстрації;
- дидактичні ігри;
- вправи, що передбачають цікавий для учнів процес виконання;
- завдання, що спонукають до пошуку значущих для учня результатів

тощо.

Для реалізації *розвивальної функції* сучасні навчальні засоби мають містити систему завдань, спрямованих на розвиток пізнавальних здібностей учнів, а саме, на оволодіння мисленнєвими операціями (аналіз, порівняння, узагальнення, доведення тощо), а також на формування здатності застосовувати набуті знання, способи дій, досвід у нових нестандартних ситуаціях. Крім того, компетентнісно орієнтовані навчальні засоби повинні готувати дітей до самонавчання. З цією метою в них мають бути алгоритми міркувань, пам'ятки, схеми, таблиці, зразки виконання завдань і т. ін.

Навчальні засоби необхідно, щоб містили:

- цілісну систему завдань і вправ, доступних для учнів враховуючи психофізичні особливості;
- диференційований матеріал з урахуванням рівнів розвитку дітей;
- раціональне співвідношення завдань для тренування і творчого використання;

- завдання, що передбачають роботу в парі й групі, фронтальну та індивідуальну;
- завдання на вільний вибір тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, впровадження компетентісного підходу є одним з важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти. Компетентнісний підхід до навчання забезпечує право кожного учня на індивідуальний розвиток з урахуванням його пізнавальних можливостей. При цьому орієнтуються на зону ближнього розвитку учня, тобто на його потенційні можливості, які реалізуються на даний час завдяки різним видам педагогічної зовнішньої допомоги, а в подальшому стануть надбанням самостійної життєдіяльності дитини.

Результативність формування життєвих компетентностей дитини залежить від вибору й застосування оптимальних організаційних форм, методів, прийомів і засобів навчання. Тому, звертає на себе увагу потреба у появі подальших розробок з впровадження та оптимізування змісту і технологій опанування мови, зокрема тих, що сприяють вирішенню життєвих пізнавальних і практичних завдань, передбачаючи використання інтерактивних, ігрових форм та методів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блеч, Г.О. (2018). Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1 класів з інтелектуальними порушеннями. *Навчання грамоти*. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712585>
2. Овчарук, О. В. (2005). Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Світовий досвід та українські перспективи*. Київ: К.І.С.
3. Піроженко, Т.О. (2005). *Мовлення дитини. Психологія мовленнєвих досягнень дитини*. Київ: Главник.
4. Родигіна, І.В. (2005). *Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Науково-методичний аспект*. Харків: Видавнича група «Основа».
5. Чеботарьова, О.В., Блеч, Г.О., Гладченко, І.В., Трикоз, С.В., Бобренко, І.В. та ін. (2017). *Теоретичні та методичні засади реалізації змісту освіти дітей з порушеннями розумового розвитку* (Колективна монографія). Київ: ІСП НАПН України. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/708518>

6. Чеботарьова, О.В., Блеч, Г.О., Гладченко, І.В., Трикоз, С.В та ін. (2016). *Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з помірною розумовою відсталістю в системі корекційно-розвивального навчання спеціального загальноосвітнього закладу*. Київ: ІСП НАПН України. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/707272/>

REFERENCES

1. Blech, H.O. (2018) Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity spetsialnykh zakladiv zahalnoi serednoi osvity dlia uchniv 1 klasiv z intelektualnymy porushenniamy [Typical educational program of primary education of special institutions of general secondary education for students of 1st grade with intellectual disabilities]. *Literacy*. Access mode: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712585> (in Ukrainian).

2. Ovcharuk, O.V. (Red.) (2005). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasniї osviti. [Competence approach in modern education]. *World experience and Ukrainian perspectives*. Kiev: K.I.S. (in Ukrainian).

3. Pirozhenko, T.O. (2005). Movlennia dytyny. [Child's speech]. *Psychology of the child's speech achievements*. Kiev: Hlavnyk (in Ukrainian).

4. Rodyhina, I.V. (2005). Kompetentnisno orientovanyi pidkhid do navchannia. [Competence-oriented approach to learning]. *Scientific and methodological aspect*. Kharkiv: Vydavnycha hrupa «Osнова» (in Ukrainian).

5. Chebotarova, O.V., Blech, H.O., Hladchenko, I.V., Trykoz, S.V., Bobrenko, I.V. ,that in (2017). *Teoretychni ta metodychni zasady realizatsii zmistu osvity ditei z porushenniamy rozumovoho rozvytku*. [Theoretical and methodological principles of realization of the content of education of children with intellectual disabilities]. (Collective monograph). Kiev: ISPP NAPS of Ukraine. Access mode: <http://lib.iitta.gov.ua/708518> (in Ukrainian).

6. Chebotarova, O.V., Blech, H.O., Hladchenko, I.V., Trykoz, S.V ta in. (2016). *Osoblyvosti psykhologo-pedahohichnoho suprovodu ditei z pomirnoiu rozumovoiu vidstalistiū v systemi korektsiino-rozvyvalnoho navchannia spetsialnoho zahalnoosvitnoho zakladu*. [Features of psychological and pedagogical support of children with moderate mental retardation in the system of correctional and developmental training of a special secondary school]. Kiev: ISPP NAPS of Ukraine. Access mode: <http://lib.iitta.gov.ua/707272/> (in Ukrainian).

Матеріал надійшов до редакції 11.01.2020 р.